

ETNINĖS KULTŪROS GLOBOS TARYBA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 60, LT-01110 Vilnius, tel. (8 5) 210 7161, el. p. info@ekgt.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188756614

Lietuvos heraldikos komisijai

2025-03-05 Nr. S-59

Kopija:
Alytaus miesto savivaldybei

Dzūkijos (Dainavos) regioninei etninės
kultūros globos tarybai

DĖL DZŪKIJOS (DAINAVOS) HERBO ŠŪKIO

Etninės kultūros globos taryba (toliau – Taryba) savo posėdyje 2024 m. lapkričio 12 d. nutarė, kad kuriamuose Lietuvos etnografinių regionų herbų šūkiuose (devizuose) turėtų būti naudojama lietuvių kalba arba tarmė laikantis vientisumo su jau patvirtintais herbais: 2021 m. buvo patvirtintas Sūduvos herbas su šūkiu „Vienybė težydi“ (iš Vinco Kudirkos sukurtos himno), o 2024 m. – Mažosios Lietuvos herbas su šūkiu „Spindulys esmi begalinės šviesos“ (panaudotas Vydūno tekstas).

Ši Tarybos nuostata buvo išsakyta 2025 m. vasario 27 d. Lietuvos heraldikos komisijos (toliau – LHK) posėdyje svarstant Dzūkijos (Dainavos) etnografinio regiono didžiojo herbo projektą, kuriam dar 2003 m. buvo sukurtas lotyniškas devizas EX GENTE BELLICOSISSIMA POPULUS LABORIOSUS (liet. „Iš karingiausios genties – darbštūs žmonės“). Kaip teigiama 2003 m. pateiktame herbo aprašyme, renkant „devizą pritarta kalbininko Broniaus Savukyno pasiūlymui – Dzūkijos didžiajame herbe įprasminti dar XIII a. popiežiaus išsakytą teiginį, kad jotvingiai (artimai susiję su dabartinių dzūkų gyvenamąja vieta) yra karingiausia baltų gentis“.

Aptariamo LHK posėdžio kai kurių dalyvių nuomone, būtent lotynų, o ne lietuvių kalba suteikia etnografinių regionų heraldikai daugiau svarumo, tačiau Taryba nesutinka su tokia nuomone. Lietuvių kalba yra mūsų tautinės savimonės pagrindas, ji Lietuvoje paskelbta valstybine kalba – skirtingai nei XVII amžiuje, kuris LHK narių vertinimu buvo heraldikos „aukso amžiumi“. Lietuvos etnografinių regionų herbų kūrimas yra tiesiogiai susijęs su etninės kultūros plėtra ir Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo preambulėje pabrėžta mintimi, kad „etninė kultūra yra tautos būtis, išlikimo ir tvirtumo esmė, nacionalinės kultūros pamatas; <...> tik savo etnine kultūra besiremianti tauta gali palaikyti savo visuomenės narių pilietinį brandumą, dalyvauti pasaulio civilizacijoje kaip lygiavertė partnerė, išlaikyti tokiai partnerystei ir bendradarbiavimui būtina orumą, savarankiškumą ir savitumą“. Šios nuostatos ypač svarbios dabartinėmis geopolitinėmis aplinkybėmis, kai Lietuvai kyla nemažai pavojų ir būtina puoselėti savo krašto žmonių tautinę tapatybę.

Atkreipiamė dėmesį, kad remiantis Lietuvos Respublikos valstybės herbo, kitų herbų ir herbinų ženklų įstatymo 2 straipsnio 4 dalimi, herbas visų pirma yra skiriamas „subjektui, kuriam jis sukurtas, simbolizuoti ir išskirti“, taigi šiuo atveju – Dzūkijos (Dainavos) etnografiniam regionui simbolizuoti. Sąvokos *etnografinis regionas* apibrėžimas pateiktas Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo 2 straipsnio 10 dalyje: „**Etnografinis regionas** – istoriškai susiformavusi teritorijos dalis, kurioje išlaikyta savita tarmė, tradicijos ir

papročiai, integruotas baltų genčių palikimas“. Sukurtas Dzūkijos (Dainavos) herbo projektas puikiai dera prie tokios etnografinio regiono apibrėžties, nes jo pagrindą sudaro dar XIV amžių siekianti Trakų kunigaikštystės heraldika su kario simboliu, o skydininkus vaizduojančios lūšys reiškia ne tik akylumo ir įžvalgumo simboliką, bet ir primena šiam kraštui būdingus miškus.

Tačiau Dzūkijos (Dainavos) herbui sukurtas lotyniškas šūkis yra nepriimtinas – ne tik dėl neatitikties etnografinio regiono sampratai ir herbo simbolikai, bet ir dėl to, kad kyla abejonių dėl 2005 m. sukurtą šūkio pagrindimo istoriniais šaltiniais. Taryba bandė surasti duomenis, kuris popiežius XIII a. paminėjo, kad jotvingiai buvo karingiausia baltų gentis, bet nerado. Yra tik lenkų istoriko Jano Długošo (1415–1480) aprašymas apie Krokuvos ir Sandomežo kunigaikščio Boleslovo Gėdingojo karą su jotvingiais 1264 metais: „Šita jotvingių tauta, gyvenanti šiaurėje, ribojasi su Mozūrais, Rusia ir Lietuva. Jie šneka kalba, panašia į prūsų ir lietuvių, su kuriais gali lengvai susikalbėti. Yra tai žmonės atšiaurūs ir karingi ir taip labai trokšta šlovės bei pagarsėjimo, kad jų dešimtis ne kartą stodavo prieš šimtą priešų, guosdamiesi ta viena viltimi, jog žinojo, kad po mirties narsūs jų žygiai palikuonių bus išgarsinti dainomis. Šis troškimas jiems buvo pražūtingas. Kadangi dėl mažo skaičiaus lengvai buvo nugalimi, visa tauta palaipsniui žuvo dažnuose pralaimėjimuose. Dėl to, kad nė vienas iš jų nevengė pavojaus ir abejotinos kovos, jie kovoje niekada nesitraukė nė žingsnio“ (A. Jonynas. *Lietuvos folkloristika (iki XIX a.)*. Vilnius: Vaga, 1984, p. 31–32). Taigi kyla abejonių, ar tikrai apie jotvingių karingumą rašė būtent popiežius, kaip nurodyta 2005 m. herbo projekto apraše. Kita vertus, J. Długošo apraše nurodyta jotvingių gyventa teritorija tarp Mozūrų, Rusios ir Lietuvos nesutampa su dabartiniu Dzūkijos (Dainavos) etnografiniu regionu, nes Dainava 1264 m. priklausė Lietuvai (buvo Mindaugo domenas). Ne veltui istorikas V. Deniusas rašė, kad dainaviai ir jotvingiai buvo skirtingos gentys (<https://alkas.lt/2017/10/05/v-deniusas-suduviu-dainaviu-ir-jotvingiu-netapatumas/>). Tai dar vienas argumentas, kodėl netinka jotvingiams skirtą apibūdinimą priskirti Dainavai.

Kalbant apie antrąją herbo šūkio dalį („darbštūs žmonės“) akivaizdu, kad ji sukurta paties B. Savukyno. Gana keistai atrodo mintis, kad iš karingumo kyla darbštumas – galbūt dėl to kai kurie LHK nariai per posėdį išreiškė nuomonę, kad iš lotynų į lietuvių kalbą išverstas devizo tekstas tampa nepatrauklus.

Remdamasi šiais pastebėjimais, Taryba siūlo ieškoti iš esmės naujo šūkio Dzūkijos (Dainavos) herbui. Ne kartą svarstėme, kad etnografinio regiono herbo šūkiui ypač pritinka naudoti atitinkamo regiono garsaus žmogaus posakį (tai buvo įgyvendinta kuriant minėtus jau patvirtintus Suvalkijos (Sūduvos) ir Mažosios Lietuvos herbus). Ieškodami garsaus žmogaus iš Dzūkijos krašto posakio, atkreipėme dėmesį į Vinco Krėvės kūrybą: jis ne tik paskelbė „Dainavos šalies senų žmonių padavimus“, surinktą dzūkų tautosaką ir papročius, bet ir parašė dramą „Skirgaila“, o Skirgaila 1386–1393 m. buvo Trakų kunigaikštystės valdovas (po Kęstučio). Herbo šūkiui galėtų puikiai tiktų šūkis TAS LAIMI, KAS DRĄSAI LAIMĖS SIEKIA arba LAIMI TAS, KURS DRĄSAI LAIMĖS SIEKIA – šio šūkio pagrindinė mintis paimta iš V. Krėvės dramoje pasakytų Skirgailos žodžių, šiek tiek juos sutrumpinant (originale „Laimė priklauso tam, kuris drąsiai jos siekia, kur ir kaip galėdamas“). Toks devizas turėtų ne tik tiesioginę prasminę sąsają su herbo simbolika, bet ir su Trakų kunigaikštystės istorija.

Prašome apsvarstyti šį Tarybos siūlymą priimant sprendimus dėl Dzūkijos (Dainavos) heraldikos projekto.

Tarybos pirmininkė

Dalia Urbanavičienė

LIETUVIŲ LIAUDIES
DAINŲ METAI
2025